

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันการเพิ่มประชากรยังเป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจอยู่โดยทั่วไป ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา และด้อยพัฒนา ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพการกินที่อยู่ดีมีคุณภาพนั้น จะกระทำสำเร็จได้ยาก ถ้าไม่ลดอัตราการเพิ่มประชากรให้ลดต่ำลงมาควบคู่กันไปกับการเร่งรัดพัฒนาประเทศ แม้ว่าในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นต้นมา ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยได้เริ่มลดลงอย่างช้า ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๘ ได้ลดลงอย่างรวดเร็วเกือบร้อยละ ๒๐ (นิพนธ์ เทพวัลย์ ๒๕๒๑ : ๒๐๓-๒๐๔) ซึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมประชากรที่พัฒนาที่สำคัญต่อการลดลงของอัตราเกิด เช่น การวางแผนครอบครัว และกิจกรรมอื่น ๆ อย่างได้ผล และเนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ลดลงนี้สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมีบุตรน้อยลง กล่าวคือ ก่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙) จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของสตรีมีประมาณ ๖ คนเศษ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จำนวนบุตรเฉลี่ยลดลงเหลือประมาณ ๔.๘ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จำนวนบุตรเฉลี่ยลดลงเหลือ ๓.๖ คน และในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ จำนวนบุตรเฉลี่ยลดลงเหลือ ๓.๕ คน (วิศิษฐ์ บุญเอกพันธ์ ๒๕๒๙ : ๒) อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านประชากรของไทยก็พยายามที่จะลดภาวะเจริญพันธุ์ลงไปอีก ดังจะเห็นได้จากนโยบายประชากรในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) ได้ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า "สร้างค่านิยมมุ่งใจให้ประชากรที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เพื่อชักจูงให้มีบุตรไม่เกินครอบครัวละ ๒ คน" (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙ : ๒๑๒) ควบคู่กันนี้ ถ้าหากจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของสตรีลดลงอีก ในทำนองเดียวกันความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีไทยก็ลดน้อยลงตามไปด้วย ย่อมแสดงถึงอนาคตว่า แผนประชากรต่าง ๆ อาจประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอีกทางหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตาม สตรีไทยนั้นยังมีความต้องการบุตรเพิ่มอีก จึงเป็นที่น่าสนใจว่าสตรีไทยที่มีความต้องการบุตรเพิ่มนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากด้านต่าง ๆ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่มีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่ม ของสตรีไทยที่สมรสแล้ว และกำลังอยู่กับสามี

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับความต้องการบุตรเพิ่มในอดีต ทำให้ทราบว่าปัจจัยสำคัญ ๆ เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่มีอิทธิพลต่อความต้องการในเรื่องดังกล่าว โดยแยกพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความต้องการบุตรเพิ่ม

อาชีพ

จากการศึกษาของ มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ได้ศึกษาความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีที่จำแนกตามอาชีพของสามี ในเขตเมืองและเขตชนบท การศึกษาในเขตเมือง พบว่า สตรีที่มีสามีมีอาชีพเสมียน มีอัตราการหย่าของความต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุดคือ ร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมาได้แก่ กลุ่มอาชีพวิชาชีพ มีร้อยละ ๓๓.๘ และสตรีที่มีสามีมีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรกรรม มีความต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๒๐.๖ อาจจะเป็นเพราะว่าอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่กำลังจะหมดไปในเขตเมือง และผู้ที่ประกอบอาชีพนี้ กำลังอยู่ในระหว่างปรับตัว เพื่อเข้าสู่อาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของเขตเมืองโดยทั่วไป ในเขตชนบทนั้นพบว่า สตรีที่มีสามีมีอาชีพเกษตรกรรม มีอัตราการหย่าของความต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุด คือร้อยละ ๑๘ รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป และอาชีพวิชาชีพ มีร้อยละ ๑๘ (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ๒๕๑๘ : ๕๘)

เดช กาญจนางกูร และ สุวัฒน์ วงศ์ภักย์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบครัวเรือนสหกรณ์และไม่ใช่อสหกรณ์ ซึ่งครัวเรือนสหกรณ์นั้นได้มีการศึกษาการเกษตรแผนใหม่ และให้ความรู้ เช่น การอยู่รวมกัน การวางแผนพัฒนาารวมกัน การผลิตรวมกัน และดำเนินธุรกิจรวมกัน พบว่า ครัวเรือนสหกรณ์ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่ใช่อสหกรณ์ คือ ครัวเรือนสหกรณ์ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๒๑.๑ และครัวเรือนไม่ใช่อสหกรณ์ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๓๒.๐ (เดช กาญจนางกูร และ สุวัฒน์ วงศ์ภักย์ ๒๕๒๕ : ๒๒๗)

Clyde V. Kiser ได้ศึกษาเปรียบเทียบอาชีพสตรี พบว่า กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม มีแนวโน้มความต้องการบุตรเพิ่มสูงกว่ากลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมถึงร้อยละ ๓๐-๔๐ คือ ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ และในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๐-๖๐ (Kiser 1967 : 219)

Elvira Mendoza ได้ศึกษาในเมืองซิกาโก รัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาสตรีในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ระหว่างสตรีผิวขาวกับผิวสี พบว่าในกลุ่มสตรีผิวขาว คนงานไร้ฝีมือต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด เฉลี่ย ๓.๘ คน รองลงมาคือกลุ่มอาชีพวิชาชีพ ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๓.๕ คน และกลุ่มคนงานมีฝีมือ ต้องการบุตรเพิ่มต่ำสุด เฉลี่ย ๓.๔ คน ถ้าวาสตรีทั้ง ๓ กลุ่มอาชีพที่มีความต้องการบุตรเพิ่มไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนสตรีผิวสีนั้น กลุ่มอาชีพวิชาชีพกับอาชีพคหายุ สเมียน ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด เฉลี่ย ๔ คน และกลุ่มอาชีพช่างฝีมือกับกลุ่มอาชีพไร้ฝีมือ ต้องการบุตรเพิ่มต่ำสุด เฉลี่ย ๒ คน (Mendoza 1967 : 50 - 53) ทั้งนี้จะมีสาเหตุมาจากสตรีผิวสีกลุ่มอาชีพวิชาชีพกับอาชีพคหายุ มีอายุแรกสมรสสูงกว่ากลุ่มอาชีพช่างฝีมือกับกลุ่มอาชีพไร้ฝีมือ จึงยังต้องการบุตรเพิ่มสูง

D.N. Saksena ได้ศึกษาที่เมือง Lucknow ประเทศอินเดีย พบว่ามากกว่า ๓ ใน ๔ ของสตรีที่สามทำงานวิชาชีพ เทคนิค และงานอื่น ๆ ที่ทำงานระดับบริหาร ไม่ต้องการบุตรเพิ่มอีก และสตรีที่สามทำงานด้านเกษตรกรรม การประมง ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๘ (Saksena 1973 : 110)

ผลการศึกษาในประเทศชูดาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ตามโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่สามมีอาชีพเกษตรกรรม ต้องการบุตรเพิ่มสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ คือ สตรีที่สามมีอาชีพเกษตรกรรม ต้องการบุตรเพิ่ม ๓.๔ คน อาชีพคหายุ ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๘ คน และอาชีพงานวิชาชีพ ช่างเทคนิค ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๓ คน (Department of Statistic, Ministry of National Planning 1982 : 79)

และการศึกษาในประเทศอียิปต์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่า สตรีที่สามมีอาชีพบริการ ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าอาชีพอื่น ๆ และสตรีที่สามมีอาชีพใช้แรงงานเกษตรกรรม ไม่ต้องการบุตรเพิ่มต่ำที่สุดคือ อาชีพบริการไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๘ ชาวนาไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๔๘.๔ และสตรีที่สามมีอาชีพใช้แรงงานเกษตรกรรม ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๘.๖ (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics 1983 : 153)

ปัจจัยทางคานาสังคมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการบุตรเพิ่ม

การศึกษา

จากการศึกษาของ สมพงษ์ ชิวสัมพันธ์ โดยโตศึกษาสตรีไทยมุสลิม โดยใช้ระดับการศึกษาของสามีเป็นตัวกำหนด พบว่า สตรีที่สามีเรียนไม่จบชั้นประถมศึกษา ๔ ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด และสตรีที่สามีไม่เคยเรียนหนังสือ ต้องการบุตรเพิ่มต่ำที่สุด กล่าวคือ สตรีที่สามีเรียนไม่จบชั้นประถมศึกษา ๔ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๕๖ และสตรีที่สามีเรียนจบชั้นประถมศึกษา ๔ ขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๕ สตรีที่สามีไม่เคยเรียนหนังสือ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๑ (สมพงษ์ ชิวสัมพันธ์ ๒๕๑๕ : ๔๘-๕๑) นับว่าไม่แตกต่างกันมากนักระหว่างระดับการศึกษา

มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ์ โตศึกษาเปรียบเทียบหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า ในเขตเมืองนี้หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำ กล่าวคือ กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เป็นต้นไป ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๓๗.๑ รองลงมาคือ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๓๐.๕ และกลุ่มที่สามีมีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๓๐.๓ ถือว่าไม่แตกต่างกันมาก ส่วนในเขตชนบทนี้ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูง กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๒๑.๘ รองลงมาคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ ถึงปีที่ ๖ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๑๙.๖ และหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เป็นต้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑๙.๖ ถือว่า ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ถึงปีที่ ๖ กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ นั้น ความต้องการบุตรเพิ่มไม่แตกต่างกัน (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ์ ๒๕๑๘ : ๑๕-๑๖)

ผลการศึกษาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ตามโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์โลก พบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูง ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีที่มีการศึกษาสูง มีอายุแรกสมรสสูงตามไปด้วย จึงมีความต้องการบุตรเพิ่มสูง ในขณะที่สตรีที่มีการศึกษาต่ำ มีบุตรไปแล้ว ความต้องการบุตรเพิ่มจึงน้อย กล่าวคือ สตรีที่ระดับการศึกษา ระดับ ๑๑ ปีขึ้นไป ในระบบการศึกษาตามหลักสูตรต่าง ๆ คือ ชั้น ม.๖ หรือ ชั้น ม.ศ.๔ ขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๑.๔ คน สตรีที่มีการศึกษาระดับ ประถมปีที่ ๑ - ๔

ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๘ คน และสตรีที่ไม่มีการศึกษา ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๖ คน (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and Population Survey Division National Statistical Office 1977 : 69) ผลการศึกษาในประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ตามโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำ ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาสูง กล่าวคือ สตรีที่ไม่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๕.๐ และสตรีที่มีระดับการศึกษา ๑ ปีขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๘.๘ ถึงแม้จะคุมกวัยอายุปัจจุบันของสตรีก็ยิ่งพบว่า ความสัมพันธ์ไม่เปลี่ยน เช่น สตรีกลุ่มอายุ ๒๕-๓๔ ปี กลุ่มที่ไม่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๒.๕ และกลุ่มที่มีระดับการศึกษา ๑ ปีขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๗.๕ (National Family Planning Board 1977 : 109) แสดงให้เห็นว่า การศึกษาสูงกว่าต้องการบุตรเพิ่มมาก การศึกษาในประเทศเนปาล พ.ศ. ๒๕๑๙ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่ไม่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๙.๘ และสตรีที่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๖.๐ (Ministry of Health Nepal Family Planning and MCH Project 1977 : 53) ผลการศึกษาในประเทศชุกาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ พบว่า สตรีที่มีการศึกษาสูง ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๕ คน และสตรีที่ไม่มีการศึกษา ต้องการบุตรเพิ่ม ๓.๑ คน (Department of Statistical Ministry of National Planning 1982 : 78) ผลการศึกษาในประเทศอียิปต์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูง ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ กล่าวคือ ในระดับอ่านออกเขียนได้ และระดับประถมศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ไม่แตกต่างกัน คือร้อยละ ๖๔.๕ กับ ๖๔.๒ ส่วนสตรีที่ไม่มีการศึกษา ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๙.๓ (Central Agency for Public Mobilisation and Statistic 1983 : 144) และการศึกษาในประเทศไนจีเรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูง ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ กล่าวคือ สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ต้องการบุตรเพิ่ม ๕.๑๓ คน และสตรีที่ไม่มีการศึกษา ต้องการบุตรเพิ่ม ๕.๒๓ คน ยกเว้นผู้ที่ศึกษาคัมภีร์กุรอ่าน ต้องการบุตรเพิ่มสูงถึง ๖.๒๒ คน เพราะวาอิทธิพลของคำสอนของศาสนาอิสลาม เขามามีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่ม (National Population Bureau 1980 : 98)

คำสนา

จากการศึกษาของ สมพงษ์ ชั่วสันต์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบ เทียบระหว่างสตรีไทยมุสลิม กับสตรีไทยพุทธ พบว่า สตรีไทยมุสลิมต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีไทยพุทธ กล่าวคือในกลุ่มสตรี ที่อายุต่ำกว่า ๓๐ ปีนั้น ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๕๒ ในขณะที่สตรีไทยพุทธ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๓๙ ในกลุ่มอายุเดียวกัน (สมพงษ์ ชั่วสันต์ ๒๕๑๕ : ๔๘)

การศึกษาของ กองวางแผนประชากรและทรัพยากรมนุษย์ สภาพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ในสังคมชาวมุสลิม พบว่า สตรีที่หมั้นหรือแต่งงานในปัจจุบัน ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่หมั้นหรือแต่งงานในปัจจุบันมาก คือ สตรีที่หมั้นหรือแต่งงานเพศชาย ๑-๒ คน ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๕๕.๖ และสตรีที่หมั้นหรือแต่งงาน ๓ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๐.๗ (National Economic and Social Development Board 1978 : 49)

เขาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม สมใจ ประมาถผล และจอห์น โนเดล ได้ศึกษาสตรีไทยมุสลิมภาคใต้ พบว่า สตรีไทยมุสลิมที่หมั้นหรือแต่งงานจำนวนมาก ต้องการบุตรน้อยกว่าสตรีไทยมุสลิมที่หมั้นหรือแต่งงานจำนวนน้อย กล่าวคือ สตรีไทยมุสลิม ไม่ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด คือสตรีที่หมั้นหรือแต่งงาน ๕ คนขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๘๗.๙ และต่ำที่สุดคือ กลุ่มสตรีไทยมุสลิมที่ยังไม่หมั้นหรือแต่งงาน ไม่ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๒.๑ ถึงแม้จะควบคุมด้วยจำนวนบุตรชาย ก็ยังพบว่าความสัมพันธ์ไม่เปลี่ยนแปลง (การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว และการพัฒนาประชากรภาคใต้ ๒๕๒๗ : ๔๕๒)

ผลการศึกษาในประเทศไนจีเรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่หมั้นหรือแต่งงานอิสลาม ต้องการบุตรเพิ่มสูงกว่าสตรีที่หมั้นหรือแต่งงานอื่น คือ สตรีที่หมั้นหรือแต่งงานอิสลาม ต้องการบุตรเพิ่ม ๕.๖๕ คน สตรีที่หมั้นหรือแต่งงานคาทอลิก ต้องการบุตรเพิ่ม ๔.๖๑ คน และสตรีที่หมั้นหรือแต่งงานโปรเตสแตนต์ ต้องการบุตรเพิ่ม ๔.๔๕ คน (National Population Bureau 1984 : 98)

เขตที่อยู่อาศัย

จอห์น โนเดล และวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ได้ศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยศึกษาถึงสตรีที่กำลังอยู่กับสามี อายุ ๑๕-๔๔ ปี พบว่า สตรีที่อาศัยในเขตเมือง ต้องการบุตรเพิ่ม

มากกว่าในเขตชนบท คือในเขตเมือง ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๕๒.๑ ในเขตชนบท ต้องการ
บุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๕.๐ (Institute of Population Studies, Chulalongkorn
University 1973 : 31) ทั้งนี้สาเหตุมาจากสตรีที่อาศัยในเขตชนบท มีขนาด
ครอบครัวใหญ่กว่าในเขตเมือง จึงมีความต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่อาศัยในเขตเมือง

ในการศึกษาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ในโครงการสำรวจภาวะ
เจริญพันธุ์ของโลก โดยศึกษาสตรีที่สมรสแล้ว อายุ ๑๕-๔๙ ปี พบว่า สตรีที่อาศัยในเขตเมือง
ต้องการบุตรเพิ่ม ไม่แตกต่างกับสตรีที่อาศัยในเขตชนบท กล่าวคือ สตรีที่อาศัยในเขตเมือง
ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๙ คน และสตรีที่อาศัยในเขตชนบท ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๘ คน

(Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and
Population Survey Division National Statistical Office 1977 :

69) ผลการศึกษา ในประเทศชุนดาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ตามโครงการสำรวจภาวะ-
เจริญพันธุ์ของโลกพบว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ต้องการบุตรเพิ่ม ๓.๒ คน และในเขตเมือง
ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๔ คน (Department of Statistical Ministry of National
Planning 1982 : 79) ผลการศึกษาในประเทศอียิปต์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่า สตรี
ที่อาศัยอยู่ในเมือง ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท กล่าวคือ สตรีที่อยู่ใน
เขตเมือง ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๖๓.๖ และสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ไม่ต้องการ
บุตรเพิ่ม ร้อยละ ๔๕.๓ (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics
1983 : 144) และผลการศึกษาในประเทศจาไมกาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ในโครงการสำรวจ
ภาวะคุมกำเนิด พบว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่อาศัยอยู่
ในเขตชนบท กล่าวคือ สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๕.๐ น.
และสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๐.๑ (National Family
Planning Board 1984 : 43) ผลการศึกษาเรื่องเขตเมืองและเขตชนบท
ส่วนใหญ่พบว่า เขตเมืองต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าเขตชนบท

ปัจจัยด้านประชากรที่เกี่ยวข้องกับความต้องการบุตรเพิ่ม

อายุ

ตามรายงานของศูนย์วิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ศึกษาที่
อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ พบว่า สตรีที่มีอายุเพิ่มขึ้น ความ-

ต้องการบุตรเพิ่มจะลดลง กล่าวคือ ประมาณ ๑ ส่วน ๔ ของสตรีที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม แต่สัดส่วนนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุ เป็นที่คาดกันว่าอายุที่เพิ่มขึ้นนั้น จำนวนความต้องการบุตรเพิ่มจะลดลง และในทุกกลุ่มอายุ สัดส่วนความต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุดคือ ต้องการเพิ่ม ๑ คน (Cowgill and Others 1969 : 70-71)

เฟรเชอร์ เบลองเชญ โคศึกษาคพบว่า สตรีที่มีอายุต่ำ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุสูง กล่าวคือ สตรีที่ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด คือกลุ่มอายุ ๑๕-๒๕ ปี ร้อยละ ๖๐.๘ และความต้องการบุตรเพิ่มจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่วนสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุด คือสตรีที่มีอายุ ๓๕-๔๔ ปี ถึงร้อยละ ๑๔.๒ (เฟรเชอร์ เบลองเชญ ๒๕๑๕ : ๒๘)

จอห์น โนเดล และ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ โคศึกษาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พบว่า สตรีที่มีอายุต่ำ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุสูง ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือ ในเขตเมือง กลุ่มอายุ ๑๕-๑๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด ร้อยละ ๘๐.๐ กลุ่มอายุ ๔๐-๔๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่มต่ำสุด ร้อยละ ๑๐.๙ ส่วนในเขตชนบท ก็พบในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มอายุ ๑๕-๑๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด ร้อยละ ๖๘.๒ และกลุ่มอายุ ๔๐-๔๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่มต่ำสุด ร้อยละ ๑๓.๓ (Knodel and Pichit Pitaktepsombati 1973 : 239)

จากโครงการสำรวจสภาวะเจริญพันธุ์ของโลก โคศึกษาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พบว่า สตรีอายุต่ำ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุสูง กล่าวคือ สตรีที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๑.๙ คน สตรีกลุ่มอายุ ๒๐-๒๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๑.๔ คน และสตรีกลุ่มอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่มน้อยที่สุด คือ ๐.๒ คน (Institute of Population Studies, Chulalongkorn University and Population Survey Division National Statistical Office 1977 : 67)

มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ โคศึกษาพบว่า จำนวนความต้องการบุตรเพิ่ม จะมีมากในสตรีที่มีอายุน้อย และจะลดลงในกลุ่มสตรีที่มีอายุมากขึ้น กล่าวคือ ในเขตเมือง สตรีที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี มีความต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด คือร้อยละ ๖๘.๖ มากกว่าสตรีในหมวดอายุ ๑๕-๑๙ ปีเล็กน้อย (ร้อยละ ๖๓.๑) และอัตราส่วนความต้องการบุตรเพิ่มจะลดลงเมื่ออายุของสตรีเพิ่มมากขึ้น (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ๒๕๑๘ : ๑๑๐-๑๑๒)

อรพินท์ บุณนาค และ ระพีพรรณ ทุนพานิช ได้ศึกษาพบว่า สตรีในเขตชนบท มีอัตราส่วนของผู้ที่ต้องการบุตรเพิ่ม มีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับอายุ (อรพินท์ บุณนาค และ ระพีพรรณ ทุนพานิช ๒๕๒๔ : ๓๖)

การสำรวจภาวะคุมกำเนิดรอบที่สาม ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ พบว่าสตรีที่มีอายุสูง ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุต่ำ กล่าวคือ สตรีอายุ ๔๕-๔๙ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่มสูงสุด ร้อยละ ๙๓.๕ และสตรีอายุ ๑๕-๑๙ ปี มีร้อยละของความไม่ต้องการบุตรเพิ่มน้อยที่สุดคือ ร้อยละ ๑๘.๕ (Research Center National Institute of Development Administration; Institute for Population and Social Research Mahidol University and National Family Planning Program Ministry of Public Health 1984 : 29)

D.N. Saksena ได้ศึกษาในประเทศอินเดีย พบว่า ความต้องการบุตรเพิ่มจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ประมาณร้อยละ ๑๐ ของสตรีที่อายุระหว่าง ๑๕-๒๐ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม สัดส่วนจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงอายุ ๔๐-๕๐ ปี

ผลการศึกษาในประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุน้อย ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุมาก กล่าวคือสตรีอายุ ๑๕-๑๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๑.๓ คน และสตรีอายุ ๔๕-๔๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๗ คน (National Family Planning Board 1977 : 106) ศึกษาในประเทศศรีลังกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ พบว่า สตรีที่มีอายุน้อย ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุมาก กล่าวคือ สตรีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๑.๖ คน และสตรีอายุ ๔๕-๔๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๐.๑ คน (Department of Census and Statistic Ministry of Plan Implementation 1975 : 114) การศึกษาในประเทศเนปาล ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่าสตรีที่มีอายุมาก ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุน้อย กล่าวคือ สตรีอายุ ๔๕-๔๙ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๗๑.๕ สตรีอายุ ๔๐-๔๔ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๖๖.๒ และสตรีอายุ ๑๕-๑๙ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑.๘ (Ministry of Health Nepal Family Planning and MCH Project 1977 : 51) การศึกษาในประเทศชุกดาณ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุน้อย ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุมาก กล่าวคือ สตรีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ต้องการบุตร

เพิ่ม ๔.๖ คน สตรีอายุ ๓๐-๓๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๗ คน และสตรีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป
 ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๑ (Department of Statistical Ministry of National
 Planning 1982:79) การศึกษาในประเทศอียิปต์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ในโครงการสำรวจ-
 ภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุมาก ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุน้อย
 กล่าวคือ สตรีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๓.๑ สตรีอายุ ๔๐-๔๔ ปี
 ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๐.๘ และสตรีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ
 ๕.๒ (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics 1983 : 141)
 และการศึกษาในประเทศไนจีเรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์
 ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุมาก ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีอายุน้อย กล่าวคือ สตรีอายุ
 ๔๔-๔๘ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๐๘ คน สตรีอายุ ๓๕-๓๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ
 ๔.๒๖ คน และสตรีกลุ่มอายุ ๑๕-๑๙ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๖.๘๘ คน (National Population
 Bureau 1984 : 97)

จำนวนบุตรที่เสียชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

จากการศึกษาของ Amos H. Hawley, James T. Fawcett และ
 วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ได้ศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยเปรียบเทียบปี พ.ศ.
 ๒๕๐๗ กับปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พบว่า สตรีที่มีจำนวนบุตรที่เสียชีวิตอยู่ในปัจจุบันน้อย ต้องการบุตรเพิ่ม
 มากกว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่เสียชีวิตอยู่ในปัจจุบันมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ สตรีที่ยังไม่มี
 บุตร ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๘ และสตรีที่มีบุตรจำนวน ๖ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม
 ร้อยละ ๓ ส่วนในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ สตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๙๐ และสตรี
 ที่มีบุตร ๖ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑๘ (Hawley, Fawcett and Visid
 Prachuabmoh 1969 : 31)

โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
 วิทยาลัย ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท พบว่า ในเขตชนบท ต้องการ
 บุตรเพิ่มโดยเฉลี่ย ๒ คน ส่วนในเขตเมือง ต้องการบุตรเพิ่มโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ๒ คน ซึ่งทั้ง
 ๒ เขตนี้ จำนวนความต้องการบุตรเพิ่มโดยทั่วไปจะลดลง เมื่อจำนวนบุตรที่เสียชีวิตอยู่เพิ่มมาก
 ขึ้น หรือเพียงพอกับความต้องการ (Institute of Population Studies, Chulalongkorn
 University 1973 : 30-32)

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ ได้ศึกษาพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีบุตร
ที่มีชีวิต ๓ คน ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทมากกว่าครึ่งหนึ่งบอกว่าไม่ต้องการบุตรเพิ่มอีก
(พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ ๒๕๑๑ : ๙)

มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ์ ได้ศึกษาพบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมาก มีความ
ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนน้อย ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือใน
เขตเมือง สตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุด ร้อยละ ๘๕.๖ รองลงมาคือสตรีที่มีบุตร
๑-๒ คน ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๖๕.๙ สำหรับในเขตชนบท สตรีที่ยังไม่มีบุตร มีความต้องการ
บุตรเพิ่มมากที่สุด ร้อยละ ๗๖.๙ รองลงมาคือ สตรีที่มีบุตร ๑-๒ คน ต้องการบุตรเพิ่ม ๖๓.๗
(มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ์ ๒๕๑๔ : ๑๒๑) ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากสตรีที่ยังมีบุตรไม่ถึง
จำนวนที่ตนต้องการ จึงต้องการบุตรเพิ่มจากที่มีอยู่แล้ว และอัตราส่วนร้อยละของความต้องการ
มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่สตรีมีอยู่ก่อนแล้ว

ผลการศึกษาในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ตามโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์
ของโลก พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวน
น้อย กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๕ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๑ คน สตรีที่มีบุตร ๑ คน ต้องการ
บุตรเพิ่ม ๑.๖ คน และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๘ คน (Institute of
Population Studies, Chulalongkorn University and Population Survey
Division National Statistical Office 1977 : 68) การศึกษาใน

ประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า
สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนน้อย ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่จำนวนมาก
กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๕ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๘ คน และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตร
เพิ่ม ๓.๐ คน (National Family Planning Board 1977 : 106) ผลการ

ศึกษาในประเทศเกาหลี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า
สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตมาก ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนน้อย กล่าวคือ สตรี
ที่มีบุตร ๖ คนขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๗ สตรีที่มีบุตร ๓ คน ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม
ร้อยละ ๘๖ และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ไม่ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๑๓ (Korean Institute
for Family Planning 1977 : 113) การศึกษาในประเทศเนปาล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙

ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ไม่ต้องการบุตร

เพิ่มมากกว่าสตรีที่มีชีวิตจำนวนมาก กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๖ คนขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๘.๒ สตรีที่มีบุตร ๕ คน ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๖๖.๓ และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑.๓ (Ministry of Health Nepal Family Planning and MCH Project 1977 : 51) การศึกษาในประเทศชูดาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีชีวิตจำนวนมาก กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๘ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๘ คน สตรีที่มีบุตร ๔ คน ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๕ คน และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตรเพิ่ม ๕.๒ คน (Department of Statistical Ministry of National Planning 1982 : 79) และการศึกษาในประเทศไนจีเรีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีชีวิตจำนวนมาก กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๘ คนขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๓.๑ และสตรีที่มีบุตร ๐-๓ คนขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓.๑ (National Population Bureau 1984 : 96)

การศึกษาในประเทศจาไมกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ในโครงการสำรวจสภาวะคุมกำเนิด พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิตจำนวนมาก ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่มีชีวิตจำนวนมาก กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๖ คนขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๐.๐๑ คน สตรีที่มีบุตร ๓ คน ต้องการบุตรเพิ่มมากขึ้นคือ ๐.๒ คน และสตรีที่ยังไม่มีบุตร ต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุดคือ ๑.๘ คน (National Family Planning Board 1984 : 44)

อายุแรกสมรส

จากการศึกษาของ มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า ทั้งสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท ที่มีอายุแรกสมรสสูง มีความต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำ กล่าวคือ สตรีในเขตเมือง ที่มีอายุแรกสมรส ๓๐-๓๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุด ร้อยละ ๕๘.๓ และอัตราส่วนนี้จะลดลง เมื่ออายุแรกสมรสน้อยลง เช่นเดียวกับเขตชนบท สตรีที่มีอายุแรกสมรส ๓๐-๓๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่มมากที่สุด คือ ร้อยละ ๕๘.๓ เท่ากับเขตเมือง (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ๒๕๑๘ : ๑๑๕) ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากสตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง ตระหนักถึงเวลาที่เหลืออยู่ในวัยเจริญพันธุ์น้อยลง เกรงว่าจะมีบุตรไม่ถึงจำนวนที่ต้องการ

เนื่องจากการศึกษาในประเด็นอายุแรกสมรส มีผู้ศึกษาไว้น้อย จึงได้นำเอาระยะเวลาสมรสเข้ามาเพิ่มเติม ซึ่งมีการศึกษาที่ผ่านมา ดังนี้

พระสิทธิ์ คำวนิตศิลป์ อภิชชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และ จอห์น โนเคล ได้ศึกษาพบว่า สตรีที่มีระยะเวลาสมรสยาวนานกว่า ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีระยะเวลาสมรสสั้นกว่า กล่าวคือ สตรีที่มีระยะเวลาสมรสระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๕ และสตรีที่มีระยะเวลาสมรสระหว่าง ๐-๔ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๓ (การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว และการพัฒนาประชากรภาคใต้ ๒๕๒๓ : ๑๙๕)

D.N. Saksena ได้ศึกษาในประเทศอินเดีย พบว่า สตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำ ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง กล่าวคือ สตรีที่มีอายุแรกสมรส ๒๕ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๐ และสตรีที่มีอายุแรกสมรส ๑๓-๑๕ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๖๘ (Saksena 1973 : 111)

ผลการศึกษาในประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำ ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง กล่าวคือ สตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำกว่า ๑๕ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕๐.๕ และสตรีที่มีอายุแรกสมรส ๒๕ ปีขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๕.๐ (National Family Planning Board 1975 : 108) การศึกษาในประเทศศรีลังกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง ไม่ต้องการบุตรเพิ่มสูงกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำ กล่าวคือ สตรีที่มีอายุแรกสมรส ๓๐ ปีขึ้นไป ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘๒ และสตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำกว่า ๑๕ ปี ไม่ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๑๐

(Department of Census and Statistic Ministry of Plan Implementation 1975 : 109) การศึกษาในประเทศชุกาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีระยะเวลาสมรสน้อย ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีระยะเวลาสมรสมาก กล่าวคือ สตรีที่มีระยะเวลาสมรสต่ำกว่า ๕ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๔.๑ คน สตรีที่มีอายุสมรส ๒๐-๒๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๒.๐ คน และสตรีที่มีระยะเวลาสมรส ๓๐ ปีขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม ๒.๐ คน (Department of Statistical Ministry of National Planning 1982 : 79) และการศึกษาในประเทศไนจีเรีย เมื่อปี พ.ศ.

๒๕๒๔-๒๕๒๕ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีระยะเวลาสมรสสั้นๆ มีความต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีระยะเวลาสมรสมาก กล่าวคือ สตรีที่มีอายุสมรสต่ำกว่า ๕ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๖.๕๗ คน สตรีที่มีระยะเวลาสมรส ๒๐-๒๔ ปี ต้องการบุตรเพิ่ม ๓.๙๔ คน และสตรีที่มีระยะเวลาสมรส ๓๐ ปีขึ้นไป ต้องการบุตรเพิ่ม เฉลี่ย ๑.๗๖ คน

(National Population Bureau 1984 : 97)

สตรีที่มีระยะเวลาสมรสสั้นๆ ยังมีบุตรไม่ถึงจำนวนที่ตนต้องการ จึงมีความต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีระยะเวลาสมรสมาก ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจาก

ปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่ม

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ

จากการศึกษาของ มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ พบว่า สตรีที่ไม่ทราบวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ทราบวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ กล่าวคือ สตรีที่ไม่ทราบวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๙.๒ (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภภรณ์ ๒๕๑๘ : ๑๔๒)

ผลการศึกษาในประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในโครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก พบว่า สตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ กล่าวคือ สตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑.๙ ส่วนสตรีที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๗.๙ (National Family Planning Board 1977 : 173)

การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ

Gavin Jones และ ยานี สุนทรธรรม ได้ศึกษาในประเทศไทย พบว่า สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิมากกว่าสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม กล่าวคือ สตรีที่ไม่ต้องการบุตร กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ร้อยละ ๑๐.๓ สำหรับสตรีที่ยังต้องการบุตรเพิ่มอีก กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ เพียงร้อยละ ๒.๓ (Jones, Gavin and Yanee Soonthornthum 1971 : 16)

นภาพร บูรพาธนะ ได้ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ที่กำลังใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ ไม่ต้องการบุตรอีกต่อไป ในกลุ่มที่ต้องการบุตรเพิ่มมีอัตราส่วนร้อยละในการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ แบบชั่วคราวมากกว่า ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าครึ่งหนึ่ง ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ (นภาพร บูรพาธนะ ๒๕๑๔ : ๖๙-๗๐)

มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ ได้ศึกษาพบว่า ทั้งในเขตเมืองและ เขตชนบท สตรีที่ไม่เคยใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่เคยใช้การปฏิสนธิ กล่าวคือ ในเขตเมือง สตรีที่ไม่เคยใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มร้อยละ ๔๘.๖ สตรีที่เคยใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๕.๕ และในเขตชนบท สตรีที่ไม่เคยใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๓๘.๓ ส่วนสตรีที่เคยใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ๑๙.๑ (มณฑาทิพย์ เหลืองสุภกรณ ๒๕๑๔ : ๑๔๔)

อรพินท์ บุนนาค และ ระพีพรรณ ทุนพานิช ได้ศึกษาพบว่า ทั้งในเขตเมืองและ เขตชนบท สตรีที่ไม่ได้ใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ใช้การป้องกันการปฏิสนธิ กล่าวคือ ในเขตชนบท สตรีที่ไม่ได้ใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๒๕.๖ และสตรีที่กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๘.๑ เช่นเดียวกันกับในเขตเมือง สตรีที่ไม่ได้ใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่ม ๙.๒ (อรพินท์ บุนนาค และ ระพีพรรณ ทุนพานิช ๒๕๒๔ : ๔๐)

พีระสิทธิ์ คำนวนศิลป์ อภิชาติ จรรย์สุทธิรงค์ และ จอห์น โนเดล ได้ศึกษา สตรีที่กำลังใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ ทั้งวิธีที่มีประสิทธิภาพ และ ไม่มีประสิทธิภาพ ในเขต ชนบทภาคใต้ พบว่าสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม (การสัมมนาทาง วิชาการ เรื่องภาวะเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว และพัฒนาประชากรภาคใต้ ๒๕๒๑ : ๒๐๕)

โครงการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์ของโลก ได้ศึกษาในประเทศศรีลังกา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ พบว่า สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิมากกว่าสตรีที่ต้องการ บุตรเพิ่ม กล่าวคือ สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ร้อยละ ๓๔ และ สตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ ร้อยละ ๙ (Department of Census and Statistic Ministry of Plan Implementation 1975 : 144) ศึกษา ในประเทศไนจีเรีย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ พบว่า สตรีที่กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิ

ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม กล่าวคือ สตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๕.๕ และสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ ๑๔.๓ (National Population Bureau 1984 : 116)

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากร มีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีไทยที่สมรสแล้ว และกำลังอยู่กับสามี

สมมติฐานย่อย

๑. สตรีที่มีอาชีพทางเกษตรกรรม ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม
๒. สตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับสูง
๓. สตรีที่นับถือศาสนาอิสลาม ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ไม่นับถือศาสนาอิสลาม
๔. สตรีที่มีอายุแรกสมรสสูง ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำ
๕. สตรีที่กำลังตั้งครรภ์ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่ไม่ได้ตั้งครรภ์
๖. สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง
๗. สตรีที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ
๘. สตรีที่ไม่ใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ ต้องการบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีที่กำลังใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ

ขอบเขตการศึกษาวิจัยและปัจจัยสำคัญที่จะใช้พิจารณาประกอบ

ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีไทยนี้ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านต่าง ๆ คือ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ของสตรีที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๔๙ ปี ที่สมรสแล้ว และกำลังอยู่กับสามี ในการศึกษาครั้งนี้ จะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ตัวแปรคุม

๑. อายุปัจจุบันของสตรี
๒. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรี

ตัวแปรอิสระ

๑. อาชีพของสตรี
๒. การศึกษาของสตรี
๓. ศาสนาของสตรี
๔. เขตที่อยู่อาศัยของสตรี : เขตเมือง เขตชนบท
๕. อายุแรกสมรสของสตรี
๖. การตั้งครรภ์
๗. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรี
๘. การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี

ตัวแปรตาม

ความต้องการบุตรเพิ่ม

นิยามของคำต่าง ๆ ในการศึกษา

๑. สตรี หมายถึง สตรีอายุระหว่าง ๑๕-๔๙ ปี ที่สมรสแล้ว และกำลัง
อยู่กับสามีในปัจจุบัน
๒. อาชีพ หมายถึง การประกอบธุรกิจและการทำงานของสตรีขณะสัมภาษณ์
อาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วย การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์
และประมง
๓. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่สตรีนั้นเรียนจบ ประถมศึกษา
๐-๗ หมายถึง สตรีที่ไม่มีการศึกษา ถึงจบชั้นประถมศึกษาที่ ๗
มัธยมศึกษา ๑-๖ หมายถึง สตรีที่จบการศึกษามัธยมศึกษาที่ ๑
ถึงมัธยมศึกษาที่ ๖
๔. ศาสนา หมายถึง ระบบความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ศาสนาพุทธ
อิสลาม คริสต์ และศาสนาอื่น ๆ
๕. อายุแรกสมรส หมายถึง อายุของสตรีขณะที่สมรสครั้งแรก

๖. การตั้งครรภ หมายถึง สถานภาพการตั้งครรภของสตรีใน
ขณะสัมภษณ
๗. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ หมายถึง จำนวนบุตรที่กำลังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
ทั้งหมด ที่เกิดจากสตรีที่ถูกสัมภษณ
แต่เพียงผู้เดียว ไม่รวมบุตรติดของสามี
๘. ความต้องการบุตรเพิ่ม หมายถึง จำนวนบุตรที่ต้องการเพิ่ม นอกเหนือจาก
จำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน
๙. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว หมายถึง ความรู้ของสตรีที่ใช้ในการ
ป้องกันมิให้มีบุตร ไม่ว่าวิธีใดก็ตาม
แยกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ
๑. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
ไม่มีการดามน้ำ
 ๒. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
โดยมีการดามน้ำ
๑๐. การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึง วิธีป้องกันการปฏิสนธิต่าง ๆ
ที่สตรีกำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน ในการป้องกัน
มิให้มีบุตร ไม่ว่าวิธีใดก็ตาม
๑๑. เขตเมือง หมายถึง เขตเทศบาลทั่วประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
และ เมืองพัทยา
๑๒. เขตชนบท หมายถึง ส่วนอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย นอกเหนือไปจาก
เขตเทศบาล และกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีไทย คาดว่าจะเป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีไทย รวมทั้งทราบว่า สตรีที่มีภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรต่างกันนั้น มีความต้องการบุตรเพิ่มแตกต่างกันอย่างไร เพื่อฝ่ายบริหารจะได้นำข้อมูลที่ได้นำไปปรับปรุงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการลดภาวะเจริญพันธุ์ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายประชากรของประเทศ อาทิเช่น การให้การศึกษาศูนย์ที่อยู่ในกลุ่มที่ต้องการมีบุตรมาก แนวคิดในการยกกระถังอายุแรกสมรสให้สูงขึ้น ให้การบริการด้านสาธารณสุขโรคแก่ชนบท เพื่อลดความแตกต่างระหว่างชนบทกับเมือง เป็นต้น คาดว่าการศึกษานี้ จะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายบริหาร ซึ่งจะนำไปใช้ประกอบเพื่อการวางแผนประชากรของประเทศได้พอสมควร และเพิ่มทุนงานศึกษาวิจัยทางประชากร ในหัวข้อนี้ให้กว้างขวางมากขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย